

DOI 10.31558/2307-2318.2021.3.8УДК 331.5.024.5
JEL: H02, I32, J10**Синяєва Л.В.**

д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна
ORCID: 0000-0001-9656-9397
ludsin2017@ukr.net

Верховод І.С.

к.е.н., доцент кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна
ORCID: 0000-0002-9176-2574
verkhovod-ira@ukr.net

Ярчук А.В.

к.е.н., ст. викладачка кафедри менеджменту
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна
ORCID: 0000-0003-4312-1446
yarchuklina82@gmail.com

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ
ГАЛУЗЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ**

У статті проведено аналіз розвитку соціальної сфери в Україні та окреслені напрями її реформування. На основі законодавчих документів обґрунтовано доцільність дослідження стану соціальної сфери в Україні. Проведений аналіз дозволив визначити основні проблеми розвитку соціальної сфери, які базуються на неефективному використанні капіталовкладень та вкрай незначних обсягах фінансування об'єктів цієї сфери. Доведено, що метою забезпечення високої якості життя нинішнього і майбутніх поколінь є збалансоване вирішення проблем соціально-економічного розвитку. У зв'язку з цим, держава має управляти розвитком соціальної сфери суспільства, спрямовувати свої зусилля на підтримку на належному рівні трудової мотивації населення, задоволення його інтересів і потреб. Управління розвитком соціальної сфери суспільства реалізується державою через соціальну політику. В Україні склалася ситуація, коли можна стверджувати, що негативні наслідки соціально-економічних перетворень відчула значна частина населення нашої країни. Через це назріла необхідність розробки нової соціальної концепції і шляхів її реалізації.

Ключові слова: реформування, держава, соціальна сфера, регулювання, справедливість, управління розвитком, пріоритет.

Постановка проблеми. В Україні триває трансформаційний процес, в рамках якого на всіх рівнях формуються стратегії, визначаються пріоритети, перебудовуються процеси. При цьому відчувається відсутність тих орієнтирів та цінностей, які б змогли об'єднати зусилля держави, бізнесу, громадянського суспільства навколо єдиної ідеї: створення матеріальних благ, підвищення добробуту, забезпечення певної соціальної справедливості у суспільстві. Досягнення цієї мети залежить від характеру розподілу цих благ, від отриманих кожною людиною тих чи інших доходів.

Важливим стратегічним завданням України є прискорення розвитку соціальної інфраструктури, роль якої в економічному житті суспільства недооцінювалась. Транспорт і зв'язок належать до матеріального виробництва, оскільки пов'язані з процесом виробництва, і водночас з нематеріальним виробництвом, тому що пов'язані з обслуговуванням людей.

При аналізі даної проблеми сучасна економічна наука виходить з теорії таких факторів виробництва, як земля, праця і капітал. У зв'язку з цим виникає проблема справедливості такого розподілу.

В умовах сучасного недосконалого ринку розподіл доходів призводить до значної нерівності у суспільстві, оскільки виробничі ресурси розподіляються нерівномірно. Далі постає питання, між ким відбуватиметься розподіл ресурсів, оскільки в суспільстві є непрацездатні люди, які не володіють факторами виробництва – діти, старі люди, інваліди та убогі. Є також безробітні та ті, хто не бажає працювати в силу своїх переконань. Не беруть участі на ринку праці й особи, які працюють у державному секторі.

У зв'язку з цим, держава має управляти розвитком соціальної сфери суспільства, спрямовувати свої зусилля на підтримку на належному рівні трудової мотивації населення, задоволення його інтересів і потреб, утвердження способу життя, що сприяє комплексному розвитку особистості. Управління розвитком соціальної сфери суспільства реалізується державою через соціальну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти функціонування та розвитку соціальної сфери України досліджуються в наукових працях Базилук А., Балтачєвої Н., Гейця В., Грішнєвої О., Кір'ян Т., Колота А.М. та ін. Оновлення соціальної інфраструктури висвітлюють у своїх доробках Кінаш І., Новіков В., Синявська І. та ін. Разом з тим, незважаючи на увагу науковців, проблеми розвитку соціальної сфери в Україні висвітлені недостатньо.

Формулювання цілей статті. Збалансоване вирішення проблем соціально-економічного розвитку є метою забезпечення високої якості життя нинішнього і майбутніх поколінь. Основним завданням статті є аналіз розвитку соціальної сфери в Україні та окреслення напрямів її реформування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно Конституції «Україна є суверенна й незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [10]. Соціальною називають державу, яка забезпечує своїм громадянам гідний рівень життя і вільний розвиток. У відповідності до Конституції держава має створити систему соціального захисту, яка охоплює систему соціального страхування, соціальні гарантії, соціальну допомогу, систему фінансування пенсій, допомог, компенсацій, медичних і інших соціальних послуг. До основних напрямів соціального захисту можна віднести наступні: політика на ринку праці; політика оплати праці; сімейна політика; тендерна політика; соціальне обслуговування осіб похилого віку; боротьба з бідністю; соціальна допомога. Такий статус України спрямовує перспективи розвитку соціальної політики з її орієнтацією на соціально-демократичну модель з розширеним розумінням соціальної

сфери.

На сучасному етапі розвитку економічної науки, вчені трактують соціальну сферу як одну з найважливіших сфер функціонування суспільства, яка забезпечує життя всіх верств населення.

Соціальна сфера представляє собою сукупність галузей, організацій підприємств, які безпосередньо пов'язані й визначають спосіб та рівень життя людей, їх добробут, споживання [3].

Економічний розвиток держави перебуває під впливом таких чинників як: соціальні зміни в суспільстві, що спричиняють зростання доходів населення, трансформації способу життя, підвищення загальної потреби в тенденції розвитку бізнесу; політика держави, яка може проявлятися у посиленні контролю над ціноутворенням у соціальній сфері, прийнятті законів, що допомагають активізації розвитку останньої; розвиток науково-технічного прогресу, що зумовлює вихід на ринок широкого спектра інноваційних послуг, пов'язаних з інформаційними технологіями, комп'ютеризацією, новими способами комунікацій[3].

Змістом соціальної політики держави є: створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту членів суспільства, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності у країні; система правових, організаційних, регулятивно-контрольних заходів держави з метою узгодження цілей соціального характеру з цілями економічного зростання. Крім цього, це соціально-економічні заходи держави, спрямовані на захист населення від безробіття, інфляції, знецінення трудових заощаджень [6].

Соціальна політика охоплює побут, культуру, освіту, охорону здоров'я та ін., причому вплив на ці сфери здійснюється через створення умов, що спонукають людей до бажаної для суспільства соціальної поведінки. Соціальна політика покликана регулювати соціальні відносини у суспільстві; вирішувати проблеми безробіття та забезпечення ефективної зайнятості; розподіляти і перерозподіляти доходи населення; формувати стимули до високопродуктивної суспільної праці й надання соціальних гарантій економічно активній частині населення; сприяти створенню системи соціального захисту населення; забезпечувати розвиток елементів соціальної інфраструктури; впроваджувати заходи по захисту навколишнього середовища.

Нами проаналізовано дії Міністерства соціальної політики України, зокрема його основні досягнення у соціальній сфері за 2020 рік. Так, протягом 2020 року Мінсоцполітики спрямовувало свою діяльність на проведення реформ, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471) та планом пріоритетних дій Уряду на 2020 рік (розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.09.2020 №1133-р), забезпечено комплексне вирішення питань, які стосуються соціальної підтримки громадян України. Основна увага була зосереджена на виконанні завдань щодо: підвищення державних соціальних стандартів та гарантій; зростання пенсійного забезпечення; підтримки застрахованих осіб; ефективної соціальної підтримки громадян; надання якісних соціальних послуг; підтримки осіб з інвалідністю; формування сімейних цінностей та посилення захисту прав дітей; захисту прав і свобод людини [7].

З метою підвищення державних соціальних стандартів та гарантій для підтримки купівельної спроможності громадян, особливо з низьким рівнем доходів, забезпечено зростання прожиткового мінімуму темпами, що перевищує рівень інфляції. протягом 2020 року розмір прожиткового мінімуму підвищився на 8 відсотків. Прожитковий

мінімум відповідно до підвищення прожиткового мінімуму збільшено розміри мінімальної пенсії на 8 %, розмір державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в сім'ях опікунів (піклувальників) підвищено - з 2 до 2,5 прожиткових мінімумів, а якщо дитина з інвалідністю – до 3,5 прожиткових мінімумів.

Підвищено рівень забезпечення прожиткового мінімуму для працездатних осіб, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям - з 21 % до 25 %; для дітей, які виховуються у малозабезпечених сім'ях - з 85 % до 130 %.

З метою оптимізації сфери застосування прожиткового мінімуму, підвищення його розміру та розмірів державних соціальних гарантій міністерством соціальної політики розроблено низку законопроектів. Зокрема, розроблено та подано на розгляд уряду проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо упорядкування системи розрахунків розмірів прожиткового мінімуму, соціальних виплат, грошових платежів і стягнень та плати за надання адміністративних послуг (адміністративного збору)». Законопроект передбачає: створення законодавчих передумов щодо застосування прожиткового мінімуму виключно для визначення основних соціальних гарантій (мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії за віком, державної соціальної допомоги, яка є для людини основним джерелом доходів); запровадження базових величин для розрахунку соціальних виплат (надбавок, підвищень, додаткової пенсії, пенсії за особливі заслуги, щомісячних допомог), що встановлюються до пенсії або державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії; стипендій, максимальних розмірів виплат, компенсаційних виплат, а також одноразових виплат (допомог); запровадження базової величини для грошових платежів і стягнень та базової величини для адміністративних зборів.

Забезпечено підвищення пенсійних виплат. З січня встановлено щомісячну державну соціальну допомогу на догляд одиноким пенсіонерам, яким виповнилося 80 і більше років та які потребують постійного стороннього догляду (в тому числі особам з інвалідністю), в розмірі 40 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (685 грн)

З квітня 2020 року підвищено щомісячну виплату у розмірі до 500 грн пенсіонерам старше 80-річного віку, в яких розмір пенсійної виплати не перевищує 9 205 гривень. При цьому для вказаних пенсіонерів, які мають тривалий страховий стаж (20 / 25 років відповідно для жінок і для чоловіків), пенсійна виплата не може бути менше 2 600 гривень (із урахуванням підвищень до пенсії), надано одноразову грошову допомогу у сумі 1 000 грн окремим категоріям населення. Допомога надана також особам з числа одержувачів пенсій; одержувачів державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю та одержувачів державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та осіб з інвалідністю у зв'язку із надзвичайною ситуацією в Україні, внаслідок виникнення і поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19.

З травня 2020 р. проведено індексацію пенсій на 11 % та встановлено найменшу пенсійну виплату для всіх інших осіб, які мають тривалий страховий стаж (30 / 35 років відповідно для жінок і для чоловіків), на рівні, не менше ніж 2 100 гривень.

Органами Пенсійного фонду України проведено перерахунок пенсій понад 544 тис. військовим пенсіонерам, відповідно до якого розміри пенсій збільшились у 2020 році на 763 гривні.

З серпня 2020 року встановлено адресну допомогу до пенсійної виплати 5,3 тис. членам сімей осіб, які загинули (померли) внаслідок поранення, каліцтва, контузії чи

інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час безпосередньої участі в АТО/ООС.

Станом на 01.01.2021 середня пенсійна виплата становила 3507,51 грн, що на 13,8 % більше в порівнянні до аналогічного періоду минулого року. При цьому таке зростання перевищує показник інфляції за цей період більше ніж удвічі.

Станом на 01.01.2021 року чисельність пенсіонерів, які отримують пенсію в розмірі менше ніж 2 тис. грн за 2020 рік зменшилася з 4,0 млн. осіб до 1,9 млн. осіб, або на 53,1 %. При цьому чисельність пенсіонерів в інших групах в розрізі суми пенсійних виплат зросла на 13,8%.

У відповідності до Постанови КМ України від 25.03.2020 № 247 спрощено механізм отримання житлових субсидій. Передбачено, зокрема: заборону на період карантину, спричиненого пандемією covid-19, припинення надання житлових субсидій; призначення житлової субсидії на наступний період усім домогосподарствам, які отримували її в опалювальному періоді 2019-2020 років, без їхніх звернень; урахування під час призначення житлової субсидії до доходу осіб, яких звільнено з роботи у зв'язку з карантинном, розміру допомоги по безробіттю замість заробітної плати, яку вони отримували за попереднім місцем роботи; обчислення субсидії в період карантину з урахуванням збільшених на 50% соціальних нормативів користування електроенергією, природним газом для приготування їжі та підігріву води, холодною та гарячою водою, водовідведенням у зв'язку з вимушеним постійним перебуванням громадян вдома та збільшенням споживання відповідних послуг.

Посилено соціальний захист окремих категорій громадян. Врегульовано питання терміну призначення грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам на період карантину (постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2020 № 491). Розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» щодо посилення соціального захисту», яким передбачено врегулювання питання організації усім потерпілим дітям з числа учнів закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, студентів закладів фахової передвищої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення безоплатного харчування протягом усього навчального процесу за відповідними фізіологічними нормами шляхом виплати їм грошової компенсації за харчування.

Утворено національну соціальну сервісну службу України. До функцій Національної соціальної служби належить виконання завдань щодо: соціального захисту населення та захисту прав дітей відповідно до законодавства; здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей. Передбачається, що національна соціальна служба виконуватиме визначені для неї завдання безпосередньо та через відповідні територіальні органи (на регіональному та субрегіональному рівнях), утворені в установленому порядку.

З метою забезпечення підтримки територіальних громад запроваджено пілотний проект «розвиток соціальних послуг» (Постанова кабінету міністрів України від 03.03.2020 № 204), який передбачає спрямування бюджетних коштів територіальним громадам на розвиток 6 соціальних послуг, зокрема для дітей. Забезпечено підтримку громадян похилого віку, а саме, розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо соціального захисту осіб похилого віку». яким, зокрема, пропонується надання додаткових гарантій особам похилого віку.

Міністерством соціальної політики розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки волонтерської діяльності»

(реєстр. No 4521 від 18.12.2020), яким передбачено: запобіжні заходи фіктивної волонтерської діяльності, зокрема, впровадження Міністерством соціальної політики Переліку організацій, які залучають до волонтерської діяльності іноземців/осіб без громадянства; встановлення вимог до цих організацій та запровадження їх перевірки; визначення підстав виключення організації з Переліку.

З метою посилення рівня соціальних гарантій осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю Міністерством розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціальних гарантій осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю», який схвалено Урядом та внесено у Верховну Раду України (№ 4113 від 17.09.2020), який передбачає: внесення змін до законів України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про державну прикордонну службу України», «Про прикордонний контроль» в частині надання особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, а також особам, які супроводжують осіб з інвалідністю першої групи або дітей з інвалідністю, права позачергового обслуговування в будь-яких касах, на підприємствах, установах, організаціях усіх форм власності та підпорядкування, які надають будь-які послуги населенню.

За ініціативою Мінсоцполітики підготовлено комплекс рішень для підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також комплексного удосконалення механізмів допомоги сім'ям з дітьми. Загалом Урядом схвалено 8 законопроектів, прийнято 17 постанов та розпоряджень за такими напрямками: безпека дітей, захист від жорсткого поводження, і включення дітей до прийняття рішень, які їх стосуються; реформа системи догляду і виховання дітей; створення умов для виховання дітей та дітей з інвалідністю, які залишилися без батьків, в сімейних формах виховання; забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; створення благополучного середовища для виховання дитини в громаді.

Верховною Радою України 16.12.2020 прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа», який передбачає надавати право особам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після досягнення ними 23 років: на позачергове отримання житла із житлового фонду соціального призначення до надання впорядкованого жилого приміщення для постійного проживання.

Для придбання житла для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування у 2020 році з державного бюджету виділено 795 млн гривень. Придбано 1742 квартири для дітей, 18 дитячих будинків сімейного типу, розпочнеться будівництво 1 дитячого будинку сімейного типу. Всього на квартирному обліку перебуває 30 684 дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, та особи з їх числа, старше 35-річного віку – близько 500 осіб.

З вересня 2020 року запроваджено новий механізм отримання грошової компенсації одноразової допомоги «пакунок малюка», передбачений Порядком та умовами реалізації пілотного проекту «Монетизація одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» у 2020-2021 роках».

Протягом 2020 року: 154 тис. осіб отримали одноразову натуральну допомогу «пакунок малюка». Загалом з початку реалізації проекту забезпечено одноразовою натуральною допомогою «пакунок малюка» 537,8 тис. дітей; 87,4 тис. осіб призначено грошову компенсацію замість натуральної допомоги «пакунок малюка» (86% від загальної чисельності народжених (279,9 тис. дітей).

Крім наведеного, продовжено реалізацію пенсійної реформи; для підтримки застрахованих осіб збільшено щомісячні страхові виплати; надано фінансову допомогу медичним працівникам; підвищено розміри окремих видів допомоги; посилено адресність та спрощено доступ до надання допомоги; забезпечено цифрову трансформацію соціальної сфери; доповнені правові засади надання соціальних послуг, а саме, введено в дію нову редакцію Закону України «Про соціальні послуги», який містить низку нововведень; посилено соціальний захист одиноких громадян похилого віку тощо.

З метою реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору Мінсоцполітики в межах компетенції забезпечує імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. З метою продовження активної співпраці Мінсоцполітики з Європейським центром політики та досліджень у сфері соціального добробуту. 9 вересня 2020 року підписано новий Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством соціальної політики України та Європейським центром політики та досліджень у сфері соціального добробуту.

Разом з позитивною діяльністю держави у вирішенні соціальних проблем проведений аналіз змін у Державному бюджеті 2020 року у сфері соціального захисту населення, свідчить про наступне.

Ліквідовано програму підвищення кваліфікації фахівців системи соціального захисту. У 2020 році Мінсоцполітики планувало провести короткострокові семінари з питань надання соціальних послуг для підвищення кваліфікації фахівців із соціальної роботи та інших працівників системи соціального захисту, що забезпечують виявлення осіб/сімей з дітьми, які проживають в об'єднаних територіальних громадах і перебувають в складних життєвих обставинах, з метою надання їм соціальних послуг, в тому числі соціального супроводу. Уряд і Парламент прийняли рішення повністю скоротити фінансування цієї програми. Державна підтримка розвитку соціальних послуг завершилась, так і не почавшись.

Ліквідовано програму розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України. Щороку держава виділяла невелику суму на підтримку та соціальний захист кримських татар та інших громадян, які були депортовані з України. Урядовою постановою від 9.06.2011 №647 визначався напрямок державної підтримки таких осіб. Зокрема, кошти держбюджету спрямовувались на будівництво та придбання житла, надання їм одноразової матеріальної допомоги, зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, закладів культури і охорони здоров'я в місцях компактного проживання депортованих осіб, будівництво та реконструкцію шкіл і фельдшерсько-акушерських пунктів, тощо. У 2019 р. у держбюджеті на ці заходи передбачалось – 45,3 млн. грн., на 2020 рік передбачалось 20 млн. грн., апрійнятими змінами Парламент повністю припинив фінансування цієї програми.

Зменшено видатки на виплату пільг і житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг. Держава скоротила видатки на виплату пільг і житлових субсидій на 8,2 млрд гривень (на 17%). Скорочення видатків пояснюється Урядом як «очікувана економія видатків на виплату пільг і субсидій у зв'язку із переглядом ціни на газ та тарифів на послуги теплопостачання, підвищення у минулому році доходів громадян». Проте, якщо кошти в держбюджеті закінчатся, заборгованість держави перед громадянами і перед підприємствами, які надають житлово-комунальні послуги буде зростати. До того ж Уряд затвердив підвищення соціальних нормативів для розрахунку субсидій, що потребує додатково 1,1 млрд грн щомісяця. Наслідок

скорочення видатків можна буде спрогнозувати лише у наступному опалювальному сезоні – з жовтня місяця (в літній період пільги та субсидії мінімальні).

Суттєво скорочено видатки на реалізацію пілотного проєкту «Розвиток соціальних послуг». У 2020 році Уряд планував підтримати розвиток таких соціальних послуг: денний догляд для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю; супровід під час інклюзивного навчання; соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці; тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю; підтримуюче проживання. Обсяг фінансування проєкту із Державного бюджету у 2020 році складав 100 млн. грн. Парламент урізав фінансування цього проєкту на 90%, залишивши лише 10 млн. грн. Уряд та Парламент фактично повністю відмовились підтримувати розвиток соціальних послуг.

Суттєво скорочено видатки на компенсацію частини витрат об'єднаних територіальних громад на здійснення заходів з реалізації державних програм соціального захисту населення. Всього у державному бюджеті було закладено 150 млн. грн. Після скорочення залишилось тільки 10 млн. гривень. Тобто, розвиток системи соцзахисту далі не буде активно підтримуватись державою.

Скорочено видатки на заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю. Держава зменшила фінансування заходів із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю на 337 млн. грн. (на 22 %). Кошти із зазначеної програми направляються на виплату одноразової матеріальної допомоги непрацюючим та особам з інвалідністю; санаторно-курортне оздоровлення осіб з інвалідністю; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації; придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю. Зазначені авто держава передавала органам місцевого самоврядування для розвитку соціального таксі. У 2019 році в держбюджеті на це було передбачено 30 млн. грн.

Всього видатки Міністерства соціальної політики скоротили на 9,8 млрд. грн. (на 8,3%), а видатки Пенсійного фонду збільшили на 29,7 млрд. грн. (на 17,2%). На жаль, зазначені вище зміни фактично припиняють державну підтримку багатьох соціальних ініціатив, що негативно вплине на розвиток сфери на місцях.

Необхідно зазначити, що Міністерство соціальної політики визначило пріоритети своєї діяльності на 2021 рік, які спрямовані на розвиток системи соціальних послуг; удосконалення системи пенсійного забезпечення; інклюзію та захист прав людей з інвалідністю; завершення реформи управління соціальною сферою та цифровізацію; захист постраждалих від домашнього насильства; деінституціалізацію[7].

Висновки. Таким чином, уряд вживає явно недостатніх заходів щодо пом'якшення ситуації в соціальній сфері. Як справедливо зауважують дослідники, кризова ситуація, у якій перебуває нині населення України, багато в чому пов'язана з тим, що вже протягом багатьох років у процесі здійснення реформ ігнорується соціальний фактор. Через це назріла необхідність розробки нової соціальної концепції і шляхів її реалізації.

На сьогодні в Україні склалася ситуація, коли можна без перебільшення стверджувати: негативні наслідки соціально-економічних перетворень відчула значна частина населення нашої країни. Це 11 млн. пенсіонерів, 3,5 млн. інвалідів, люди похилого віку, робітники, що потребують вирішення питань, пов'язаних з безробіттям, охороною праці, заборгованістю по заробітній платі, пенсіях тощо. Вирішення саме цих проблем повинно стати пріоритетним у соціальній політиці України.

Стратегія соціального розвитку суттєво залежить від ситуації на ринку праці. З метою стабілізації ринку праці необхідно: оптимізувати структуру обсяги зайнятості; розгорнути програми сприяння зайнятості та працевлаштування, залучення до

громадських робіт; розширювати ринок праці за рахунок розвитку екологічного бізнесу, екологічного аудиту; розвивати систему установ різних видів і форм власності, що надають соціальні послуги населенню.

Головним соціальним завданням українського суспільства є розв'язання проблеми бідності, яке потребує: створення та реалізацію Національної стратегії подолання бідності; формування фондів соціальної допомоги малозабезпечених, створення мережі недержавних закладів, які надаватимуть соціальні послуги тощо.

Стосовно пенсійного забезпечення, необхідно: перейти на багаторівневу пенсійну систему; розмежовувати пенсії, призначені за різними пенсійними програмами; ввести персоніфікований облік пенсійних внесків в недержавних пенсійних фондах, створити систему інвестування пенсійних коштів.

На перспективу зусилля держави повинні бути зосереджені не на скороченні державних витрат на функціонування соціальної сфери, а на підвищенні ефективності використання бюджетних коштів. Оскільки тільки за бюджетної підтримки галузей соціальної сфери гарантовано виконуватимуться ті соціальні завдання, які ставить перед собою кожна цивілізована держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія подолання бідності в Україні на 2016 - 2025 рр. С. 3–4.
2. Пигу А.С. Экономическая теория благосостояния.. М.: Прогресс, 1985. Т. 1-2, 376с.
3. Кір'ян Т., Шаповал М. Насущні проблеми соціальної політики та шляхи їх вирішення. Україна: аспекти праці, 2006, № 6.
4. Папієв М. Соціальна політика та її вплив на доходи і рівень життя населення. Україна: аспекти праці, 2004, № 7. С.3 – 9.
5. Ткаченко Н. М. Соціальний стан і стратегія розвитку в Україні. Облік і фінанси АПК, 2010, № 2. С. 36 - 41.
6. Шевчук П. І. Соціальна політика. Вид. 2-ге. Львів: Світ, 2005. 400с.
7. Інформація про основні досягнення Міністерства соціальної політики України за 2020 рік. Міністерство соціальної політики України. – 2020. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19643.html>
8. Кудінова А., Верба Д. Проблеми соціальної сфери в Україні: результати дефіциту ресурсів та неефективного державного регулювання. Україна: аспекти праці, 2014, № 3. С. 34 – 41.
9. Горященко Ю. Проблеми розвитку соціальної сфери економічних регіонів України. Україна: аспекти праці, 2011. С. 37 – 43.
10. Верховод І. Теоретичні основи ідентифікації та принципи реформування соціальної сфери економіки сучасної України. Україна: аспекти праці, 2014, № 6. С. 28 – 37.
11. Баранова Н., Поляк Н., Самерханова З. Використання бюджету для прогнозування соціальних видатків в бюджетному процесі. Україна: аспекти праці, 2014, № 4. С. 27 – 33.

REFERENCES

1. *Strategy for overcoming of poverty in Ukraine for 2016 – 2025*, 3–4.
2. Pyhu, A.C. (1985). *Economic theory of welfare* (Vois.1-2). М.: Progress.
3. Kirian, T. Shapoval, M. (2006). Needful problems of social policy and ways of their solution. *Ukraine: aspects of labor*, №6.
4. Papiev, M. (2004). Social policy and its impact on income and level of living of populapion. *Ukraine: aspects of labor*, 7, 3 - 9.

5. Tkachenko, N.M. (2010). Social state and development strategy in Ukraine. *Accounting and Finance of AIC*, 2, 36 - 41.
6. Shevchuk, P.I. (2005). *Social policy* (2nd ed.) Lviv: Svit.
7. Ministry of Social Policy of Ukraine (2020). *Information about the main achievements of the Ministry of Social Policy of Ukraine for 2020*. <https://www.msp.gov.ua/news/19643.html>
8. Kudinova, A. Verba, D. (2014). Problems of the social sphere in Ukraine: the results of deficit of resource and inefficient state regulation. *Ukraine: aspects of labor*, 3, 34 - 41.
9. Horiashchenko, Yu. (2011). Problems of development of the social sphere of economic regions of Ukraine. *Ukraine: aspects of labor*, 37 - 43.
10. Verkhovod, I. (2014). Theoretical base of identification and principles of reforming of the social sphere of the economy of modern Ukraine. *Ukraine: aspects of labor*, 6, 28 - 37.
11. Baranova, N., Poliak, N., & Samerkhanova, Z. (2014). The use of the budget for forecasting of social expenditures in the budget process. *Ukraine: aspects of labor*, 4, 27 - 33.

Синяева Л.В., Верховод І.С., Ярчук А.В.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ОТРАСЛЕЙ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В УКРАИНЕ

В статье проведен анализ развития социальной сферы в Украине и намечены направления её реформирования. На основе законодательных документов, обоснована целесообразность исследования состояния социальной сферы в Украине. Проведённый анализ позволил определить основные проблемы развития социальной сферы, которые основываются на неэффективном использовании капиталовложений и незначительных объёмах финансирования объектов этой сферы. Доказано, что целью обеспечения высокого качества жизни живущего и будущих поколений является сбалансированное решение проблем социально-экономического развития. В связи с этим, государство должно управлять развитием социальной сферы общества, направлять свои усилия на поддержку на соответствующем уровне трудовой мотивации населения, удовлетворения его интересов и потребностей. Управление развитием социальной сферы общества реализуется государством через социальную политику. В Украине возникла ситуация, при которой можно утверждать, что негативные последствия социально-экономических преобразований ощутила на себе значительная часть населения нашего государства. В связи с этим назрела необходимость разработки новой социальной концепции и направлений её реализации.

Ключевые слова: реформирование, государство, социальная сфера, регулирование, справедливость, управление развитием, приоритет.

L. Synyayeva, I. Verkhovod, A. Yarchuk.

THE THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF REFORMING OF THE BRANCHES OF THE SOCIAL SPHERE IN UKRAINE

The development of the social sphere in Ukraine has been analyzed in the article and the directions of its reforming have been outlined. Based on the legislative documents, the expediency of the research of the state of the social sphere in Ukraine has been grounded. The analysis has allowed determining the main problems of the development of the social sphere, which are based on the inefficient use of the investments and extremely insignificant amounts of financing of the objects of this sphere. It has been proved that the purpose of providing of the high quality of the life of the present and the future generations is a balanced solution of the problems of socio-economic development. In this regard, the state must manage the development of the social sphere of the society; direct its efforts on the support at the appropriate level of the labor motivation of the population, satisfaction of its interests and needs. The management of the development of the social sphere of the society is realized by the state through social policy. There is a situation in Ukraine when it can be affirmed that the negative consequences of the socio-economic transformations have been felt by the significant part of the population of our country. Because of this, it is necessary to develop the new social concept and the ways of its realization.

Key words: reforming, state, social sphere, regulation, justice, management of development, priority.